HOOGSTE WATERSTAND MOET OVERAL MET CIRCA 25 CM WORDEN VERLAAGD

Rijkswaterstaat wil bedding Rijn en zijtakken verbreden

Rijkswaterstaat directie Oost-Nederland overweegt in de komende 15 jaar de uiterwaarden langs de Rijn en de zijrivieren af te gaan graven om overtollig water op te kunnen vangen. Een verhoging van de afvoer tot 16.000 kubieke meter per seconde kan namelijk alleen worden opgevangen door die verlaging van de uiterwaarden in combinatie met het verwijderen van obstakels in die uiterwaarden en het lokaal verleggen van dijken en het verlagen van de kribben. Rijkswaterstaat Oost-Nederland presenteerde op 19 april de stand van zaken rond dit project met de naam 'Ruimte voor Rijntakken'. Bij het project zijn ook de provincies, gemeenten en waterschappen in het gebied betrokken.

Bewoners langs de Rijn, IJssel, Waal en Nederrijn hebben de afgelopen jaren regelmatig te maken gehad met een hoge rivierenstand. Bijna ging het mis in 1995, toen verschillende mensen moesten worden geëvacueerd omdat het risico van een overstromingsramp te groot was. Hoewel men de dijken wederom heeft verhoogd, kunnen zij geen blijvende bescherming bieden tegen het hoge water. Hiervoor zijn meer maatregelen nodig. De huidige dijkverzwaringen, die volgend jaar zijn voltooid, kunnen een aanvoer van 15.000 kubieke meter water per seconde aan. Maar berekend is dat de aanvoer zal stijgen naar 16.000 kubieke meter per seconde, wat overeenkomt met hogere waterstanden van 20 tot 30 cm.

Rivieren hebben ruimte nodig. Dat is inmiddels ook vastgelegd in de vierde Nota waterhuishouding. Voor het rivierengebied in midden- en oost-Nederland is het beleid uitgewerkt in 'Ruimte voor Rijntakken'. De rivierverruiming moet er voor zorgen dat een hogere waterafvoer veilig opgevangen kan worden. De regionale overheden in dit gebied zullen gezamenlijk onderzoeken hoe die verruiming het best kan worden bereikt.

Meest effectief

De ruimte die nodig is voor de opvang van het overtollige water, wordt gevonden in het verlagen van de uiterwaarden met 10 tot 30 cm. Door die verlaging kan een stijging van het waterpeil voorkomen worden. Twee- tot negenduizend hectare grond zal dan moeten worden afgegraven.

Uiterwaardverlaging is van alle maatregelen als de meest effectieve uit de bus gekomen, omdat die over het algemeen minder ingrepen vereist bij plaatselijke dijkverleggingen en het verwijderen van obstakels als kades, hoogwatervrije terreinen, veerstoepen en brughoofden. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld zomerbedverdieping, grootschalige dijkverlegging, retentiebekkens en andere goedkopere maatregelen die de waterstand doen dalen.

De verlaging van uiterwaarden wordt dus gecombineerd met de verwijdering van obstakels en lokale dijkverlegging. Voor de opvang van de te verwachten afvoer van 16.000 kubieke meter water per seconde bij Lobith is uitgegaan van een rivierverruimende maatregel die de maatgevende hoogwaterstanden in het hele gebied met 25 cm moeten doen verlagen. De berekeningen houden nog geen rekening met de ruimte die er op sommige riviertrajecten misschien al is om hogere afvoeren op te vangen. Dit hangt af van de hoogte en sterkte van de bandijken en van de vorm van het rivierbed. Door recente uitschuring van het zomerbed kan mogelijk al meer ruimte ontstaan zijn. Actuele gegevens hierover moeten nog beschikbaar komen en zullen bij de uiteindelijke selectie van de te nemen maatregelen een rol spelen.

Uiterwaardverlaging kan op verschillende manieren worden gerealiseerd; een heel gerichte manier is bijvoorbeeld als nevengeul of strang over een groot oppervlak. Verlaging over grotere oppervlakten kan het bestaande reliëf volgen of een heel nieuw reliëf opbouwen. Het bodemgebruik na de ingreep hangt sterk af van de gemiddelde grondwaterstand en het aantal keren dat het gebied is overstroomd. Bepalend is hoe diep wordt gegraven en wat met de aanwezige zomerkades gaat gebeuren. Waar de verlaging gepaard gaat met natuurontwikkeling is het noodzakelijk om de kades te verlagen of doorlatend te maken. De natuur is gebaat bij voldoende reliëf in de uiterwaarde, zodat verschillende ecotopen zich kunnen ontwikkelen. Waar uiterwaarden verlaagd worden met behoud van het huidige landgebruik, ligt het voor de hand de zomerkades te handhaven.

Het verlagen van de uiterwaarden betekent grondverlies voor de boeren. Wel wordt

Wateroverlast door kwelder langs de IJssel tijdens het hoogwater van 1995.

Zandafzetting langs de Waal na hoogwater.

meer ruimte voor de natuur gecreëerd. Op de uitgegraven uiterwaarden moet vooral 'natte natuur' terugkomen, zodat tal van waterdieren zich weer thuisvoelen in dit gebied.

De verwerking van de afgegraven grond is nog punt van discussie. De bovenste grondlaag is vaak vervuild en dus onbruikbaar. De grond moet dan naar elders worden vervoerd en opgeslagen, wat aanzienlijke kosten met zich meebrengt. Mogelijke oplossing hiervoor is het opslaan van onbruikbare grond in zandputten die in de uiterwaarden worden gegraven.

Volgend jaar besluit

Eind dit jaar gaat het definitieve advies naar de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat. Dit is niet het enige advies over de mogelijkheden voor verruiming van de grote rivieren. Soortgelijke adviezen komen er voor het benedenrivierengebied, de Maas en over de waterhuishouding in het IJsselmeergebied. De Vries beslist welk programma voor verdere uitwerking aan het kabinet zal worden voorgelegd. Het debat over de rivierverruiming wordt in de eerste helft van volgend jaar gevoerd.

Op dit moment gaat Rijkswaterstaat ervan uit dat het plan 'Ruimte voor Rijntakken' tussen 2000 en 2015 uitgevoerd kan worden. De kosten bedragen ongeveer vijf miljard gulden. Het project is te koppelen aan natuurontwikkelingsplannen. Op de rijksbegroting staat een miljard gulden voor de vergroting van de veiligheid langs de rivieren. Mogelijk kan dit geld ook ingezet worden.

Voor meer informatie: Rijkswaterstaat directie Oost-Nederland, C. Jol of G. Hendriksen, Postbus 9070, 6800 ED Arnhem. Het telefoonnummer van het secretariaat van 'Ruimte voor Rijntakken' luidt (026) 368 86 01.